

Voorstel tot het verbeteren van de opleiding tot windmolenaar van het Gilde van Molenaars

Commissie Verbetering Opleiding (CVO)
September 2025

1. Inleiding

Al vanaf de oprichting van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, sinds 2022 het Gilde van Molenaars (GVM), is er de zoektocht naar de juiste manier om het ambacht van molenaar op vrijwillige basis door te geven. Hoe houd je een uitstervend ambacht in stand op een manier die voor de meeste mensen begrijpelijk is zonder het aloude ambacht te veel uit te hollen? Deze stellingname zou je wel als de kern kunnen zien van de discussie binnen de vereniging al die jaren al wordt gevoerd. Nadat de Opleidingsraad (OR) in het najaar van 2023 eerdere voorstellen tot aanpassing van de opleiding heeft verworpen, is besloten tot de instelling van de Commissie Verbetering Opleiding (CVO). Deze commissie heeft als opdrachtgevers de voorzitter van het GVM en de directeur-bestuurder van De Hollandsche Molen (DHM). De samenstelling van de commissie bestaat uit diverse molenaars die zowel het GVM als de examencommissie van DHM vertegenwoordigen en heeft tot doel om met voorstellen te komen die tot verbetering van de opleiding kunnen leiden: zo veel mogelijk mensen gediplomeerd molenaar!

In dit voorstel komen voorstellen van de drie aspecten aan bod waar de commissie zich gedurende de laatste anderhalve jaar mee bezig heeft gehouden:

- *De structuur van de opleiding
- *Het verbeteren van het aanbod van het theoretische kader
- *De benoeming en begeleiding van instructeurs

De uitwerking van bovenstaande aspecten zal worden besproken tijdens de OR in oktober 2025.

2. De structuur van de opleiding

2.1 De fasenstructuur

Om de opleiding zo gestructureerd mogelijk te laten verlopen, adviseert de CVO tot het **invoeren van een fasenstructuur** in alle afdelingen van het GVM. Het minimumaantal van **150 praktijken, verspreid over de vier seizoenen** blijft voor de CVO de absolute ondergrens voor de duur van de opleiding. Uiteraard kan dit in een tempo worden afgelegd die de molenaar in opleiding (mio) in overleg met de instructeur bepaalt. De opleiding wordt daarbij in drie verschillende fases uitgevoerd:

In de **eerste fase** van de opleiding wordt de basiskennis en vaardigheden van de molenaar aangeleerd op de instructiemolen: de mio kan na deze fase alle basale handelingen verrichten die voor het werken met een molen noodzakelijk zijn en beheerst daarbij basale weerkennis. Deze fase wordt afgesloten met een voortgangstoets aan de hand van een checklist waarbij de eigen instructeur de toets afneemt. De toets is bedoeld om te kijken welke kennis en vaardigheden beheerst worden en welke niet. Het advies is om minimaal 50 a 70 uur voor deze fase uit te trekken.

In de **tweede fase** van de opleiding gaat de mio kennis, inzicht en vaardigheden opdoen van de verschillende systemen toegepast op windmolens anders dan de instructiemolen. Ook kennis en inzicht in mogelijke storingen die de inzet van de molen beperken, zijn daar een onderdeel van. Daarnaast doet de mio meer kennis en inzicht op met betrekking tot het actuele weer en de weersverwachting op korte termijn met gebruik en interpretatie van beschikbare informatiebronnen met betrekking tot het weer. Deze fase wordt ook afgesloten met een voortgangstoets aan de hand van een checklist bij een andere instructeur of ervaren molenaar op diens molen. Dit is een andere molen dan de instructiemolen. Voor deze fase is het advies om in ieder geval de verplichte 30 uur voor een andere molen aan te besteden, afgewisseld met uren die op de eigen instructiemolen worden gemaakt. Juist regionaal van belang zijnde aspecten dienen in deze fase aan de orde te komen.

In de **derde fase** wordt de mio klaargestoomd om examen te gaan doen. Hierin worden de puntjes op de i gezet waar het vaardigheden en theoretische kennis betreft en wordt toegewerkt naar het zelfstandig bedienen van de molen. Bezoek aan andere molens kan ook tijdens deze fase worden afgewisseld met instructie op de eigen instructiemolen. Ook binnen dit gedeelte zou het bij uitstek geschikt zijn om ervaring op te doen op belast draaiende molens en daardoor meer inzicht in de respectievelijke maalprocessen te krijgen. Dit binnen een kader van een 50 a 70 uren. Als de instructeur en mio gezamenlijk de indruk hebben dat de kandidaat klaar is voor het examen, kan afgesloten worden met een laatste toets. Het voorstel van de CVO is om **de afsluitende toets aan het einde van de derde fase in te stellen ter vervanging van het huidige toelatingsexamen, deze omvat alle examenstof.**

2.2 Werken met de molen

De opleiding tot windmolenaar binnen het GVM is in de basis een praktijkopleiding die wordt ondersteund met theorie om enerzijds kennis over molens vast te kunnen houden en door te kunnen geven maar vooral ook om een molen veilig te kunnen bedienen. Het uitgangspunt waarop wordt geëxamineerd is een onbelaste molen ('voor de prins') maar kennis en kunde van de diverse maalprocessen is wenselijk. Immers, menig molenaar zal in de praktijk minder of vaker belast met een molen gaan werken en moet dat dan ook veilig kunnen doen. Om daar beter op voorbereid te zijn stellen we voor:

Examenkandidaten dienen minimaal 10 uren praktijkervaring op een belast draaiende molen te hebben opgedaan

In het nieuwe digitale maalboekje is er ruimte om dit op te nemen, net zoals de voorwaarde van deelname aan een cursus valbeveiliging.

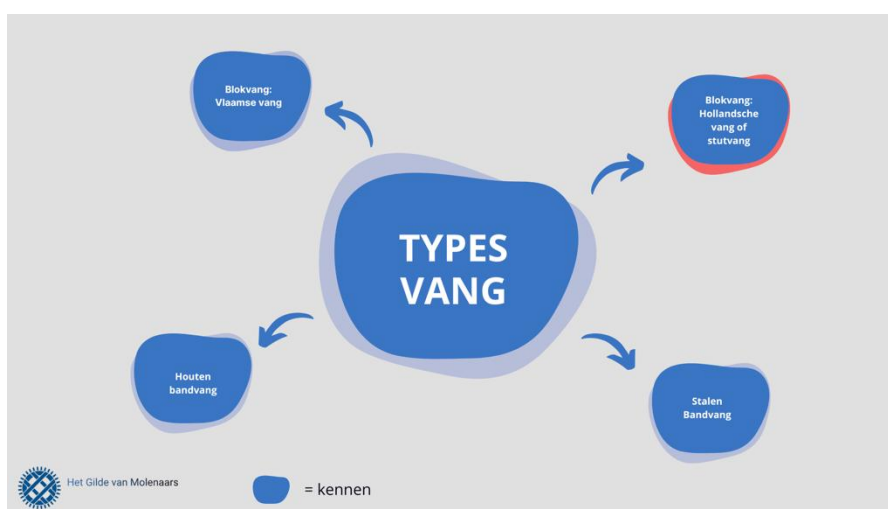
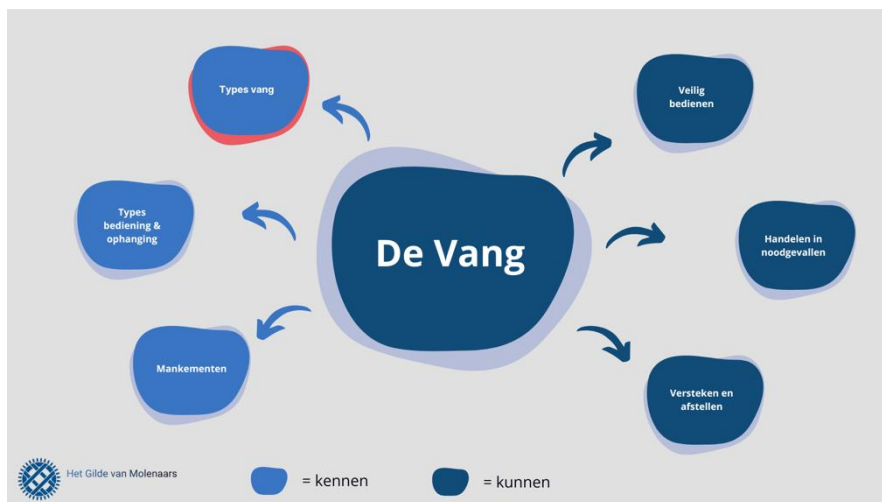
2.3 Meer aandacht voor regionale aspecten

Er bestaat een wens vanuit de afdelingen om binnen de opleiding **meer aandacht te hebben voor regionale aspecten**. Hierbij valt te denken aan regionaal veel voorkomende wieksystemen, molentypes of bepaalde functietoepassingen. Afdelingen hebben hierin inspraak en kunnen aangeven wat ze voor hun afdeling relevant achten. Op deze aspecten kan tijdens de opleiding meer nadruk liggen, zonder overigens daarbij de hoeveelheid theoretische onderliggende stof groter voor het landelijk examen te maken dan die nu is.

3. Het theoretische kader

3.1 De 'spinnen'

Binnen de CVO is in vele vergaderingen uitgebreid van gedachten gewisseld over het aanbod van het theoretische kader. De handboeken zijn prachtige naslagwerken, maar zijn als lesboeken minder geschikt. Ben je alleen een goede molenaar als je de handboeken uit je hoofd kent? We stellen voor om alle verplichte lesstof te ordenen in diverse modules en om aan de hand daarvan **digitale spinnen** te ontwikkelen als didactisch hulpmiddel: een systeem waarin alle examenstof kort en bondig wordt behandeld aan de hand van een spin waarin doorgeklikt kan worden naar een volgende pagina met meer informatie, zoals bijgaande afbeeldingen illustreren.

3.2 De modules

Voor de modules stellen we de volgende **indeling** voor, waarbij voor elke module een spin ontwikkeld zal worden:

3.2.1 De molen - het staande werk

1. Molentypes
2. De standermolen
3. De wipmolen
4. De bovenkruier en de kruibare kap
5. De stelling

3.2.2 De molen – het gaande werk

6. Kruierwerken
7. Oud-Hollands gevlucht
8. Molenzeilen, zeilvoeringen
9. Wiekverbeteringen
10. Assen, spillen, wielen en lagers
11. De vang en de bediening.

3.2.3 Overige theorie

12. Smeren en onderhoud
13. Inspectie op draaivaardigheid
14. Voorbereiden op het draaien/wegzetten na het draaien

15. Kruien en opzeilen

16. Veiligheid op de molen

17. De biotoop

18. Molenaarschap

3.2.4 Het weer

19. De weerkaart en weerinformatiebronnen

20. Drukgebieden en fronten

21. Wind

22. Buien

23. Neerslag

3.2.5 Maalprocessen (globaal)

24. Watermalen

25. Graanmalen

26. Olieslaan

27. Houtzagen

28. Gerst pellen

3.2.6 Aanvullende modules (regionale aspecten)

29. De paltrok (voor NH belangrijk: instructiemolen/examenmolen)

30. De spinnenkop, de tjasker en weidemolens

31. Papier maken

4. De benoeming en begeleiding van instructeurs

4.1 Benoeming van instructeurs

Het op een verantwoorde wijze benoemen van instructeurs en hen zo optimaal mogelijk ondersteunen zodat ze de mio zo goed mogelijk kunnen opleiden tot vakbekwame (vrijwillige) molenaars (en daarbij op het landelijk examen) en de mio een ambassadeur wordt van molens en molenaars, dat is wat de CVO hierin voor ogen heeft en wat past binnen de doelstelling en opdracht die zij heeft meegekregen. Bovendien meent de CVO dat eisen moeten worden gesteld aan de (her)benoeming van de instructeurs om ervoor te zorgen dat overal in het land dezelfde basis ligt voor een gedegen en conform de exameneisen gegeven opleiding. Het GVM en DHM hebben de opdracht dan ook uitgebreid met het doen van een voorstel tot (her)benoemen en opleiden van instructeurs.

Zonder instructeurs geen opleiding! Vooropgesteld: iedere molenaar met een getuigschrift van DHM kan een aanvraag indienen om instructeur te worden. Het bestuur van een afdeling zal de aspirant-instructeur aanmelden bij het hoofdbestuur van het GVM indien het bestuur van mening is dat de persoon in kwestie aan de eisen voldoet.

4.2 Voorwaarden

Om instructeur te kunnen worden, moet de persoon in kwestie voldoen aan de volgende voorwaarden:

- a. Ervaring hebben in het veilig laten draaien van molens en in het werken met de molen (drie jaar ervaring)**
- b. Kennis hebben van de theorie achter het veilig laten draaien van molens in het algemeen, globaal van werktuigen die door een molen in werking worden gesteld en specifiek kennis hebben van molentypen, bijzonderheden en werktuigen in de regio.**
- c. Beschikken over didactische vaardigheden.**
- d. Als stagemolenaar minimaal 1 kandidaat succesvol opgeleid hebben**
- e. Het kunnen overleggen van een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG)**

Ad c. Om een mio goed te kunnen opleiden en begeleiden moet een instructeur beschikken over didactische vaardigheden, zodanig dat de instructeur instructie kan geven aangepast aan de leerstijl van de mio: de manier waarop instructie wordt gegeven, de manier van ervaring laten opdoen, de manier van vragen stellen, de manier van uitdagen om relaties te leggen tussen praktijk en theorie.

4.3 Herbenoeming

Voor herbenoeming, per 5 jaar, stelt de CVO de volgende eisen voor:

1. De instructeur moet minimaal twee mio's hebben begeleid
2. In staat zijn didactische vaardigheden aan te tonen
3. Een keer per twee jaar een landelijkexamen bijwonen
4. Eenmaal in de twee jaar een workshop dan wel een bijscholing bijwonen

Ter overweging geeft de CVO mee om instructeurs een (vrijwilligers)vergoeding te geven: op die manier kan er een betere balans tussen rechten en plichten van de instructeur ontstaan.